

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน กรณีศึกษา สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาถึงทักษะของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อการนำเสนอข่าวสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อมวลชน เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมมีทักษะต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในลักษณะดังกล่าว รวมทั้งประเด็นข่าวสารใดที่สื่อมวลชนไม่ได้นำเสนอเกี่ยวกับข่าวสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิจัยดังนี้

1. ศาสนาอิสลาม
 - ศาสนาอิสลาม
 - หลักคำสอนของศาสนา
 - มุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
 - ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
 - ความสำนึกทางประวัติศาสตร์
2. ชชาติพันธุ์
3. การสื่อสารมวลชน
 - ทฤษฎีนายทวารข่าวสาร
 - ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร
 - สื่อมวลชนกับการสร้างความเป็นจริงในสังคม
 - ชาวมุสลิมกับการสะท้อนโดยสื่อมวลชน
 - แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - การสะท้อนภาพของเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับชาวมุสลิมในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน

2.1 ศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเข้าสู่ประเทศไทยสองทางด้วยกัน คือ ได้มีพ่อค้าชาวอาหรับนำเข้ามาเผยแพร่ตั้งแต่สุโขทัยเป็นราชธานีทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่งได้แก่ การที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศ มีความสัมพันธ์กับชาวมลายูทั้งทางภูมิศาสตร์และทางวัฒนธรรมตลอดจนการไปมาหาสู่ทำมาค้าขายจึงนำพากันนับถือศาสนาเช่นเดียวกับชาวมลายูสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล ในอิสลามมนุษย์จะได้พบวัฒนธรรม ศิลธรรม จรรยาบรรณที่เป็นมาตรฐานอันเดียวกันไม่ว่าคนมุสลิมผู้นั้นจะมาจากเผ่าพันธุ์สีผิวหรือภาษาพูดใดก็ตาม ตัวอย่างเช่น การกล่าวสลามทักทาย การกล่าวนามอัลลอฮ์ก่อนกินอาหาร และการทำกิจกรรมต่างๆ การห้ามดื่มสุราเป็นข้อห้ามที่เด็ดขาด โดยไม่มีการยกเว้นอนุญาตให้ดื่มในบางโอกาส เป็นต้น และมุสลิมทุกคนมีความเท่าเทียมกันไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะมาจากชนชั้นหรือผิวสีใด เขาจะพบได้ว่ามุสลิมทุกคนมีหน้าที่ต่อพระเจ้าเท่าเทียมกัน และหน้าที่ดังกล่าวก็มีได้เป็นของชนชั้นหนึ่งชั้นใด⁷

อิสลาม⁸ เป็นคำในภาษาอาหรับมาจากรากศัพท์ว่า “ชะละมะ” หมายถึง การยอมตน ยอมจำนน และการเชื่อฟังในฐานะของศาสนา อิสลามยื่นหัตถ์เพื่อการยอมตน และการเชื่อฟังอัลลอฮ์ อิสลามตามความหมายอื่นๆ ตามตัวอักษรของคำว่าอิสลาม คือ “สันติ” ซึ่งหมายถึงว่า เราสามารถมีความสุขทางกายและทางจิตอย่างแท้จริงก็โดยผ่านการยอมตนและการเชื่อฟังของอัลเลาะห์ ดังนั้น “อิสลาม” จึงมีความหมายว่า “การนอบน้อมมอบตนต่ออัลลอฮ์แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ”

มุสลิม⁹ คือ คำที่ใช้เรียกผู้นับถือศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนั้น “มุสลิม” หมายถึง “ผู้ที่นอบน้อมมอบตนต่ออัลลอฮ์แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิง”

2.2 หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

คำสอนซึ่งเป็นความเชื่อที่แน่นแฟ้น และเป็นแบบแผนใหม่ ซึ่งแต่ละศาสนาอาจจะมีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันหรือแตกต่างกันทั้งในด้านรูปลักษณะและหน้าที่ทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ สอนให้เป็นคนดี ให้เข้ากับสังคมหรือยอมให้สังคมให้คนมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้มีความสามัคคี ให้มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความ

⁷ ศูนย์ประสานงานปกครอง จังหวัดชายแดนใต้. อ้างใน จรัญ มะมูดี และคณะ. (2539). *ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีไทยมุสลิม*. หน้า 60.

⁸ Schermerhom, R.A. *Comparative Ethnic Relations*. Chicago and London : The University of Chicago Press. 1970. อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์. *ปัญหาการเมืองส่วนภูมิภาคและชนกลุ่มน้อย*. เล่ม 2.

⁹ เกรซิด อะห์มัด. (2541). *อิสลาม ความหมายและคำสอน*. หน้า 30.

เชื่อ และความเคารพนับถืออันสูงสุดของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน และสถาบันศาสนากับศาสนาอิสลามนั้น อิสลามได้ให้คำสอนอันเป็นธรรมเนียมชีวิตแก่มวลมนุษย์เป็นแบบแผนของความคิดและการกระทำในด้านต่างๆ จิตใจ ความเชื่อทางสังคม พิธีกรรม ศาสนาอิสลามเน้นเพื่อให้เห็นความสำคัญอันทัดเทียมระหว่างชีวิตในโลกปัจจุบันกับชีวิตในโลกอนาคต ไม่ได้สอนให้มนุษย์มีความโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง แต่จะเน้นหนักเพียงการสะสมความดี และห่างไกลจากความชั่วทั้งหลาย

หลักการของศาสนาอิสลามอันเด่นชัด คือ เน้นเป้าหมายของชีวิตไว้ 2 ด้าน¹⁰ คือ

1. การทำจิตใจให้สะอาดเกลี้ยงเกลา
2. ปรับปรุงเสริมสร้างสังคม ที่มีรากฐานจากหลักการที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-

กรุอาน และตามแบบฉบับของศาสนทูต

อิสลามสร้างดุลยภาพในเรื่องสิทธิส่วนตัวของแต่ละคนกับสิทธิส่วนรวม สอนให้มนุษย์มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จัดระเบียบมนุษยชาติให้สังคมและรัฐ และให้แต่ละคนตลอดจนสังคมทั้งหมดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และไม่แยกเรื่องวัตถุออกจากจิตใจ

2.3 มุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สังคมของมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ในประเทศ เช่น การนับถือศาสนา การแต่งกาย การใช้ภาษา มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทย มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกับประชาชนชาวพุทธ โดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ แม้กระทั่งความสำนึกทางประวัติศาสตร์ เมื่อคนสองคนที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันมาอยู่ด้วยกันก็มักจะเกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ ยิ่งในสมัยปัจจุบันนี้ความขัดแย้งจะยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในเรื่องนี้ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า โดยทั่วไปมักจะมองกันว่าประชาชนในคาบสมุทรมลายูของประเทศไทยประกอบด้วยชนสองกลุ่มคือ ไทยพุทธและไทยมุสลิม ความจริงที่ว่าชาวมุสลิมส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาเลย์ มักจะถูกกลืนไปเสีย โดยหวังจะให้ประเทศรวมกันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น¹¹

ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ย่อมมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเรื่องศาสนาทั้งนี้ เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากความเชื่อถือในศาสนา ยิ่งชาวไทยมุสลิมด้วยแล้วแทบจะกล่าวได้ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในขอบข่ายของขนบธรรมเนียม

¹⁰ อิมรอน มะมูลิม. (2541). ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. หน้า 29-30.

¹¹ สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2526). ด้วยจิตสำนึก. หน้า 29.

ประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนาอิสลามโดยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อวิถีทางการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมอย่างมาก แทบจะกล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามกำหนดวิถีปฏิบัติของชาวมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมนี้เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสังคม และมีอิทธิพลเหนือการกระทำใดของบุคคลในสังคมนั้น เป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นเรื่องยึดเหนี่ยวให้มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น

เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวถึงมุสลิมในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งเอาไว้ กลุ่มชาติพันธุ์ โดยทั่วไปแล้วหมายถึง กลุ่มซึ่งแตก – ต่าง จากกลุ่มอื่นๆ ในสังคมเดียวกัน ในแง่ของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและทางต้นตอของที่มาบรรพบุรุษ ในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนที่ยึดโยงกันอยู่ด้วยสายสัมพันธ์ทางภาษา ลีลา ศาสนา วรรณะตลอดจนภูมิวัฒนธรรมอื่นๆ ในแง่นี้กลุ่มชาติพันธุ์มีความสำคัญต่อปัญหาการเมือง วัฒนธรรม ตลอดจนความมั่นคงของประเทศอย่างยิ่ง¹²

ในเบื้องต้นมุสลิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากพี่น้องชาวไทยส่วนอื่นในเรื่องของศาสนาอันแนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรม กล่าวคือ มุสลิม คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมอยู่ในครรลองของวัฒนธรรมอิสลามเป็นหลัก แต่นั่นมิได้หมายความว่า มุสลิมจะปฏิเสธการทำตามวัฒนธรรมอื่นๆ โดยสิ้นเชิง ในทางตรงกันข้าม อิสลามแสดงให้เห็นและยอมรับในความหลากหลายในวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่เป็นการเน้นให้เห็นและนำไปสู่ความเสมอภาคความภราดรภาพ

2.4 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

เป็นชื่อรวมสำหรับแบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาจากสังคม และที่ถ่ายทอดกันไปทางสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์ วัฒนธรรมจึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์รวม สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เช่น ภาษา การใช้เครื่องมือ อุตสาหกรรม ศิลปะวิทยาศาสตร์ กฎหมายการปกครอง ศิลธรรม และศาสนา รวมถึงอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุ หรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถยังผลเป็นประโยชน์ใช้สอยได้ เช่น อาคาร เครื่องมือ เครื่องจักรกล เครื่องมือ สื่อสาร ศิลปวัตถุ ฯลฯ ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมนี้ ในทางวิชาการแตกต่างจากความหมายสามัญที่ใช้กันทั่วไป เพราะหมายถึงทุกสิ่งๆ ที่เรียนรู้มาจากการคมนาคมสื่อสารระหว่างกัน อันรวมทั้งภาษา ธรรมเนียม ประเพณีและสถาบันต่างๆ

¹² อารง สุทธาสานัน. (2524). ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้. หน้า 68.

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิด และทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม¹³

เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมอิสลามว่า หมายถึง การดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม (แนวปฏิบัติ) ตลอดจนสิ่งสร้างสรรค์ต่างๆ ที่นำมาจากหรืออยู่ในขอบข่ายของพระคัมภีร์อัล - กุรอานลุซุนนะห์ (คำสั่งสอน) ของท่านศาสดามูฮัมหมัด¹⁴ ในมิติของวัฒนธรรม อิสลาม คือ ผู้ที่อยู่ในครรลองของวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ อาทิ เป็นวัฒนธรรมที่ไม่ได้ถูกสร้างจากมนุษย์เป็นสำคัญ หากแต่ถูกสร้างถูกกำหนดจากพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียวของมุสลิมทั่วโลก ทั้งนี้โดยผ่านการทางท่านศาสนทูต คือ นบีมูฮัมหมัด ค็อลลีลลอลฮุอะลัย ฮิวะซัลลัม โดยการประทานคัมภีร์อัล - กุรอานให้มาเป็นธรรมนูญชีวิต รองจากธรรมนูญนี้แล้ว ที่มาของวัฒนธรรมอิสลาม คือ คำสอน และแบบฉบับของท่านนบีมูฮัมหมัด ค็อลลีลลอลฮุอะลัย ฮิวะซัลลัม

วัฒนธรรมอิสลามเป็นรูปแบบแห่งพฤติกรรมในทุกย่างก้าวแห่งชีวิตนับแต่เกิดจนตาย ตื่นจนหลับ และหากพิจารณาในด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) บรรทัดฐานทางสังคมของมุสลิมหรือชุมชนมุสลิมก็มีที่มาจากคัมภีร์อัล - กุรอานและซุนนะห์ด้วยเช่นกัน¹⁵ เมื่ออิสลามเป็นวัฒนธรรม มุสลิมทุกคนจึงไม่สามารถจะเลือกปฏิบัติเฉพาะบางสิ่งบางประการ เนื้อหาของศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามนั้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ จะต้องมี ความคงที่อยู่ตลอดเวลา และประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสถานที่ ประเภทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้จะมีการระบุแน่นอนตายตัวไว้ เช่น การนมัสการ เป็นต้น ส่วนประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้นั้นส่วนมากจะระบุไว้กว้างๆ ที่สุด หรือไม่ระบุเลย การปฏิบัตินั้นให้อยู่ใน วิจารณญาณของมุสลิมทุกคนว่า สิ่งไหนควร สิ่งไหนไม่ควร เช่น การเลือกอาชีพ การศึกษา เป็นต้น วัฒนธรรมอิสลามมีที่มาแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ คือ มาจากพระมหาคัมภีร์อัล - กุรอาน ซุนนะห์ของท่านศาสดา วัฒนธรรมส่วนนี้มีลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมแวดล้อม

¹³ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. 2532, หน้า 399.

¹⁴ สุพัตรา สุภาพ. (2540). สังคมวิทยา. หน้า 35.

¹⁵ เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. (2522). หน้า 12. อ้างถึงใน จรัญ มะมูดิม และคณะ. ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม.

ฯลฯ เช่นเดียวกับวัฒนธรรมอื่นๆ จนมีผู้สรุปเอาว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมที่แข็ง¹⁶ ส่วนวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ได้สืบเนื่องจากแหล่งทั้งสองนั้น แต่เป็นค่านิยมบางประการที่เกิดจากพัฒนาการของสังคมในสังคมมุสลิมตามสถานที่ที่ชาวมุสลิมนั้นๆ อาศัยอยู่

ศาสนาและวัฒนธรรมต้องมีการสืบทอดในสังคม สำหรับศาสนาอิสลามนั้นเน้นหนักหน้าที่สืบทอดศาสนาวัฒนธรรมเป็นพิเศษ นอกจากนั้นความรู้สึกวัฒนธรรมนิยมจะมีด้วยกันทุกกลุ่มทุกเหล่า คือ รู้สึกว่าวัฒนธรรมของกลุ่มตนเองดีกว่าวัฒนธรรมของกลุ่มคนอื่น โดยเฉพาะชาวมุสลิมแล้ว ความรู้สึกศาสนาและวัฒนธรรมนิยมมีอยู่สูงมาก เพราะมีหลักคำสอนในอิสลามมากมายที่กล่าวในลักษณะที่ว่า หนทางของพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นหนทางที่ถูกต้องที่สุด¹⁷ หรือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ถูกต้องที่สุด ลักษณะสองอย่างนี้ทำให้มีผลคือ มุสลิมทุกคนมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้และเผยแพร่ศาสนาและวัฒนธรรมของตน

ถึงแม้ว่าตนเองไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม จะมีอยู่ทั่วไปในแทบทุกจังหวัดของประเทศไทย และประชากรไทยมุสลิมที่มีได้อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาในชีวิตประจำวันเกือบทั้งสิ้น คงมีแต่ธรรมเนียมประเพณีชีวิตที่ศาสนากำหนดเท่านั้น ซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มประชากรไทยที่นับถือศาสนาอื่น และอาจมีความแตกต่างในอุปกรณ์วัฒนธรรมบางอย่างตามที่ศาสนากำหนด (เช่น ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน) และเครื่องแต่งกายซึ่งส่วนหนึ่งเป็นไปตามกำหนดของศาสนา (เช่น การสวมฮิญาบสำหรับสตรี) และส่วนหนึ่งเป็นไปตามประเพณีของกลุ่มวัฒนธรรมเดิม (มุสลิมในประเทศมีทั้งที่มาจากมาเลเซีย อินเดีย อินโดนีเซีย ปากีสถาน เปอร์เซีย) ซึ่งส่วนใหญ่จะลบเลือนไปในหมู่ผู้ที่อยู่ในเมืองและแต่งกายเป็นแบบสากลสมัยใหม่ จนดูไม่แตกต่างจากผู้ที่มาจากกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรมอื่นในชีวิตปกติทั่วไป ยกเว้นในโอกาสพิเศษ แต่ประชากรไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นซึ่งยังคงรักษาลักษณะประเพณีแบบมลายูท้องถิ่นไว้ชัดเจน โดยเฉพาะในเขตชนบททั้งในเรื่องภาษา เครื่องแต่งกาย กิริยามารยาท คำทักทาย ซึ่งใช้สำหรับผู้ อยู่ในศาสนาเดียวกัน ทำให้เห็นแยกชัดจากคนกลุ่มอื่น

2.4.1 เอกลักษณ์ทางภาษา

ในด้านภาษาชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้ โดยปกติจะใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อ ไม่นิยมพูดภาษาไทย และส่วนใหญ่พูดไม่ได้ ภาษามลายูดั้งเดิมเป็นเพียงภาษาพูด ต่อมาเมื่อศาสนาอิสลาม ซึ่งมีภาษาอาหรับเป็นสื่อได้

¹⁶เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2522). “กลุ่มชาติพันธุ์มุสลิมในธนบุรี.” วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. หน้า 56.

¹⁷ วินัย คุรุวรรณพัฒน์. (2523). ทศนคติของคนไทยในสี่จังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อสหพันธรัฐมาเลเซีย. หน้า 18.

แพร่หลายในเกาะสุมาตรา แหลมมลายู โดยประชาชนในเมืองมะละกาเมืองแรกในมาเลเซียซึ่งได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เมื่อปี ค.ศ 1989 หลังจากนั้นภาษามลายูเทียบเคียงเข้ากับภาษาอาหรับกลายเป็นภาษาเขียนที่เรียกว่า ภาษายาวี ซึ่งอาศัยพยัญชนะและสระของภาษาอาหรับทั้งสิ้น

ก 1 ย 1

ยาวีจึงแนบแน่นอยู่กับภาษาอิสลามอย่างแยกไม่ออก จนมีผู้ที่เข้าใจผิดว่าภาษายาวีเป็นภาษาของศาสนาอิสลามไปก็มี ส่วนภาษามาเลเซียที่ใช้พูดกันอย่างกว้างขวางนั้นมีถ้อยคำและสำเนียงที่ต่างออกไปจากภาษายาวีอยู่บ้าง¹⁸

การที่ประชาชนส่วนใหญ่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ทำให้การติดต่อกับหน่วยงานทางราชการต่างๆ จึงมีปัญหาในการสื่อสาร คือ ความไม่นิยมนิยมพูดภาษาไทย ทำให้ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งความเชื่อที่ว่า คนที่เป็นชาวมุสลิมจะต้องพูดภาษามลายูความเข้าใจทางด้านภาษานับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับสังคม แต่การที่ความไม่นิยมนิยมพูดภาษาไทย ทำให้ปัญหาทางด้านต่างๆ มีผลตามมาด้วย นั่นคือ ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนที่สอนภาษาไทยเนื่องจากความเชื่อที่ว่าอิสลามต้องพูดภาษามลายูเท่านั้น

โดยชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณร้อยละ 65 ไม่เข้าใจภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง และนโยบายของรัฐบาลในอดีตนั้นพยายามไม่ให้ใช้ภาษาท้องถิ่นเลย (อ้างว่าเพื่อความมั่นคงของประเทศ) แต่การสื่อสารทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ คำประกาศ หนังสือเชิญ ตำราการเพาะปลูกและการพัฒนาต่างๆ จะต้องใช้ภาษาไทยทั้งสิ้น ผลที่ตามมาคือ ข้าราชการไม่เข้าใจความต้องการของชาวบ้าน และ ชาวบ้านไม่เข้าใจความต้องการของทางราชการ จึงเกิดความเข้าใจผิดกันง่าย การประชาสัมพันธ์ของภาครัฐทั้งการพูดและการเขียนไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ กฎหมายที่ดี ระเบียบข้อบังคับของทางราชการที่ดี ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ

การที่ประชาชนส่วนใหญ่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พูดภาษาไทยไม่ได้ มีผลทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง สังคมและการปกครอง ซึ่งยิ่งทำให้การแก้ไขปัญหาคือการก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตกอยู่ในภาวะลำบาก การเข้าถึงประชาชนของเจ้าหน้าที่รัฐทำได้ลำบาก เกิดช่องว่างระหว่างข้าราชการกับประชาชน ที่มีกรแบ่งพวกเป็นไทยพุทธกับไทยมุสลิม ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในชาติ ซึ่งทำให้ง่ายต่อการปลุกปั่นของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

¹⁸ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2529). “ชาติพันธุ์และความขัดแย้ง: มรดกอันตราาย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ.” ใน วีระศักดิ์ จงสุวีวัฒน์วงศ์. (บรรณาธิการ). สังคมวัฒนธรรมกับสุขภาพ. หน้า 37.

2.4.2 เอกลักษณ์ทางการศึกษา

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญมากกับองค์ความรู้และการแสวงหาความรู้ อิสลามไม่เพียงแต่จะสอนให้มนุษย์มีความรักความรู้ แต่อิสลามยังเรียกร้องให้ทุกคนแสวงหาความรู้ เพราะความรู้เป็นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ เป็นกุญแจของความสำเร็จทางวัฒนธรรมและอารยธรรม ความรู้เท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตัวเอง รู้จักจักรวาล และรู้จักอภิบาลผู้สร้าง¹⁹

การศึกษาของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ประชาชนในพื้นที่แห่งนี้จะนิยมส่งบุตรหลานของตนเองศึกษาทั้งวิชาทางโลกและวิชาการศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาทางศาสนา เพราะการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมุสลิมทุกคน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดสถาบันการศึกษาศาสนาเป็นจำนวนมากในพื้นที่แห่งนี้ เช่น

มัสยิด แม้ว่ามัสยิดจะเป็นสถานที่สำหรับการประกอบศาสนกิจ แต่มัสยิดก็มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกระบบ โดยปัจจุบันการสอนวิชาการอิสลามในมัสยิดจะมีกระจัดกระจายตามมัสยิดต่างๆ แต่ที่ได้รับความนิยมและมีผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การสอนที่มัสยิดกลาง จ. ยะลา และ จ. ปัตตานี

โรงเรียนตาดิกา คำว่า ตาดิกา (Tadika) มาจากภาษามลายูเรียกว่า Taman didikan kanak kanak หมายถึง สถานที่อบรมเด็กเล็ก แต่ตาดิกาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่โรงเรียนอนุบาล เพราะอายุของผู้เรียนมีความหลากหลาย มีผู้เรียนบางคนมีช่วงอายุอยู่ในระดับประถมศึกษา ตาดิกาจะสอนเฉพาะวิชาศาสนา หนังสือเรียนส่วนใหญ่จะเป็นภาษามลายู มีหนังสือที่เป็นภาษาอาหรับเฉพาะรายวิชาภาษาอาหรับเท่านั้น ภาษาที่ใช้ในการสอนคือ ภาษามลายูท้องถิ่นปะปนกับภาษามลายูกลาง

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในอดีตโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะเป็นที่รู้จักในนาม ปอเนาะ แต่ต่อมาได้แปรสภาพไปเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพราะโต๊ะครูได้สนองนโยบายการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา โดยการเรียนการสอนแห่งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ วิชาศาสนา และ วิชาสามัญ

¹⁹ อัล - กรูอาน. หน้า 1-5.

ปอเนาะ เป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามที่เก่าแก่ที่สุด วิชาที่เปิดสอนในปอเนาะ จะเป็นวิชาทางศาสนาเท่านั้น ปอเนาะมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้แตกต่างไปจากชุมชนทั่ว ๆ ไป ดังนี้

- วิถีชีวิต

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความสัมพันธ์กับหลักคำสอนของศาสนา พวกเขาจะมีความเชื่อและวัฒนธรรมที่ต่างไปจากผู้คนทั่วไปในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยวัฒนธรรมจะวางอยู่บนพื้นฐานของหลักความเชื่อทางศาสนา ผู้ที่เรียนจบปอเนาะบางคนจะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นที่พักพิงของสังคม

- ภาษา

ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ ซึ่งภาษามลายูที่เป็นภาษาที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในภูมิภาคนี้ ผู้ที่เรียนปอเนาะจะมีความสามารถในการใช้อักษรยาวี ซึ่งเป็นอักษรที่มีฐานมาจากภาษาอาหรับ

- ความรู้ทางธรรมและทางโลก

ผู้เรียนจบจากปอเนาะจะเป็นผู้ที่รักสันโดษ จะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย การใช้ชีวิตจะเน้นหนักในเรื่องศาสนา แต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่มีความรู้เกี่ยวกับทางโลก เพราะศาสนาอิสลามครอบคลุมวิชาการทางธรรมและทางโลก

2.4.3 เอกลักษณะการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเพณีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และมีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างไปจากชาวไทยโดยทั่วไป บ้างว่าคล้ายกับการแต่งกายของชาวมลายู และบ้างก็ว่าคล้ายกับชาวอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมก็ไม่เหมือนทั้ง 2 ชาติเสียทีเดียว แต่อาจไป คั ร์ บ อิทธิพลมาบ้างโดยสืบเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งซึ่งมีการติดต่อค้าขายมาแต่อดีต

หลักการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม คือ การเปิดเผยอวัยวะบางส่วนจากร่างกายเป็นการไม่เหมาะสม บริเวณที่ควรปกปิดสำหรับผู้ชายมุสลิม ได้แก่ อวัยวะตรงกลางลำตัว ตั้งแต่บั้นเอวไปจนถึงกลางน่อง ส่วนผู้หญิงมุสลิมจะต้องปกปิดทั่วร่างกาย เว้นแต่ใบหน้ากับมือเท่านั้น

การแต่งกายของผู้หญิงไทยมุสลิมตามประเพณีดั้งเดิมและยังเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน สำหรับผู้หญิงทุกวัย คือ ชุดกุรง ลักษณะเป็นเสื้อคลุมติดคอ ผ่าหน้าพอสวมศรีษะได้ แขนกระบอกยาวเกือบจรดข้อมือหรือต่ำกว่าข้อศอก ตัวเสื้อหลวมยาวคลุมสะโพก เสื้อกุรงมักสวมทับ

ผ้าปาเต๊ะ หรือใช้ผ้าชนิดเดียวกันกับเสื้อทำเป็นผ้าถุงแบบธรรมดา หรือนุ่งจีบรวมไว้ข้างเดียวที่ สะเอวด้านใดด้านหนึ่ง และมีผ้าคลุมศีรษะภาษาท้องถิ่นเรียกว่า กายกุง ส่วนผู้ชายไทยมุสลิมเมื่อ ออกจากบ้านจะนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อแขนยาวและจะมีผ้าโพกศีรษะเรียกว่า ผ้าดริอแบบ หรือ ซี อแบบ หากไม่ใช่ผ้าโพกศีรษะก็จะสวมหมวกที่เรียกว่า กือปีเยาะ

แม้ว่าวัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงขึ้นเพื่อปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ แต่การเปลี่ยนแปลงของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คำนึงถึงศาสนาเป็นหลักสำคัญและการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมก็เช่นกัน จึง กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ปกปิดร่างกายมิดชิดเรียบร้อย ไม่เป็นที่ยั่วอารมณ์ รวมทั้งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสะอาด ความประหยัด และความไม่ฟุ้งเฟ้อ ควรค่าแก่การสืบทอดต่อไปยังรุ่น ลูกรุ่นหลานในอนาคต

2.4.4 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

ชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนเกี่ยวกับอารยธรรมหรือความยิ่งใหญ่ของปัตตานี ซึ่งในอดีตปัตตานีมีกษัตริย์ปกครองตั้งแต่แรกเริ่ม ปฐมกษัตริย์ของปัตตานีทรงพระนามว่า พญาตนกูอิน ตาราพระองค์ทรงสร้างเมืองปัตตานีขึ้นเมื่อประมาณก่อนปี พ.ศ 2104 ตามตำนานเมืองปัตตานียอมรับนับถือศาสนาอิสลามในสมัยของกษัตริย์องค์นี้

ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อไทยขยายอาณาเขตไปถึงปลายแหลมมะลายูนั้น เมืองปัตตานีได้ยอมรับเป็นเมืองประเทศราชส่งเครื่องราชบรรณาการเป็นคราว ๆ แก่กรุงศรีอยุธยา แต่เมื่อใดกรุงศรีอยุธยาอ่อนกำลังลงจะส่งเครื่องราชบรรณาการนั้นเสียและแสดงอาการกระด้าง กระเดื่อง

เมื่อปัตตานีเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยอยุธยา มีชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อค้าขายหลายชาติ อุตสาหกรรมมีเฟื่องฟูที่สุดในสมัยนั้นคือ การหล่อปืนใหญ่ เมื่อปัตตานีในอดีตเป็นท่าเรือใหญ่มีการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตกอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าเมืองอื่น

ในสมัยรัชการที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ 2328 พม่ายกทัพเรือมาตีหัวเมือง ปักษ์ใต้ ตั้งแต่เมืองชุมพรลงไป พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้กรม พระราชวังบรมมหาสุรสีหนาทเป็นแม่ทัพไปปราบพม่า ครั้นถึงเมืองสงขลาทราบข่าวว่าเมืองปัตตานี เป็นกบฏ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระราชกระแสน้ำไปถึงเจ้าเมืองปัตตานีว่าให้อ่อนน้อมเสีย แต่ เจ้าเมืองปัตตานีหายอมไม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาขลาโหมยกทัพไปปราบและยึดเมืองปัตตานี ได้จัดการให้เมืองปัตตานีอยู่ในความดูแลของเจ้าเมืองสงขลา

ในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปรากฏว่าอาณาเขตเมืองปัตตานีมีชุมชนหลายแห่งและแต่ละแห่งมีคนอยู่จำนวนมากจึงโปรดเกล้าแบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง เพื่อสะดวกแก่การปกครอง คือ เมืองปัตตานี เมืองหนองจก เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองยะลา เมืองรามัน และเมืองระแงะ

ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้มีการปรับปรุงหัวเมืองทั้ง 7 เสียใหม่อีกครั้ง โดยจัดให้หัวเมืองทั้ง 7 รวมกันเป็นบริเวณเรียกว่า “บริเวณ 7 หัวเมืองอิสลามปักษ์ใต้” และให้หัวเมืองทั้ง 7 ขึ้นอยู่กับมณฑลนครศรีธรรมราช

จะเห็นได้ว่าเมืองปัตตานีในประวัติศาสตร์นั้นยิ่งใหญ่เพียงใด และยิ่งสำคัญก็คือ เจ้าเมืองปัตตานีเป็นผู้ที่นำถือศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนไม่น้อยเข้าใจว่า เมืองปัตตานีเป็นของชาวมลายูมาก่อน ไทยได้ยึดครองภายหลัง แล้วทำการปกครองด้วยการกดขี่ข่มเหง ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดจากการโฆษณาชวนเชื่อของขบวนการแบ่งแยกดินแดน

จากเอกลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ซึ่งแตกต่างกับเอกลักษณ์ชาวไทยพุทธอย่างสิ้นเชิงนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าทำไมถึงมีความขัดแย้งกันไม่ว่าจะเป็นทางการเมืองหรือสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การสร้างเอกภาพของชาติมีอุปสรรคอย่างใหญ่หลวง และจากเอกลักษณ์ดังกล่าวนี้เองที่เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยอย่างยิ่งต่อความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ความแตกต่างด้านศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นี้เองที่อาจทำให้กลุ่มอื่นมีความรู้สึกไปได้ว่า กลุ่มมุสลิมรังเกียจบุคคลจากศาสนาและวัฒนธรรมอื่น และไม่ยอมรับแบบอย่างวิธีการของกลุ่มอื่น ดูเหมือนเป็นการรังเกียจไม่เต็มใจที่จะทำอะไรๆ ให้เหมือนประชากรส่วนอื่น ยืนยันจะแยกตนเป็นเอกเทศ แต่ที่จริงเป็นเพราะความรู้สึกเกรงครัดในศาสนาและประเพณีของตน ไม่อยากให้เกิดความสับสนและการละเมิดขึ้นเท่านั้น²⁰

จะเห็นได้ว่า ศาสนาอิสลามจะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธา สังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมให้มีความแตกต่างจากศาสนาอื่น ซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มอย่างแน่นหนาและมั่นคง มุสลิมทุกคนเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระผู้เป็นเจ้าอย่างดุขฎิและปฏิบัติตามศาสนบัญญัติโดยเคร่งครัดทั้งกาย วาจา ใจ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวมุสลิมมีการรวมกลุ่มอย่าง

²⁰ อารง สุทธศาสตร์. (2540). ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้. หน้า 17.

กระชับมัน โดยมีศรัทธาและความเชื่อในศาสนาเป็นสายใยที่ยึดโยงมุสลิมทุกคนเข้าหากันและยากที่จะทำให้แตกสลาย

ความศรัทธาร่วมกันในศาสนาอิสลามและขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทัศนคติของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์²¹

คำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ บางครั้งใช้คำว่า เชื้อชาติ ในภาษาพูดทั่วไป คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกถึงเผ่าพันธุ์เดียวกัน ตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ได้แก่ กลุ่มคนจีน กลุ่มคนอินเดีย กลุ่มคนลาว กลุ่มคนมุสลิม เป็นต้น ปัจจัยในการกำหนดชาติพันธุ์คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มนั้น ปัจจัยด้านภาษาอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า

ชาติพันธุ์ หรือ กลุ่มวัฒนธรรมนี้ มีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกับ บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงทางสายเลือดและบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่

ความคิดเรื่องชาติพันธุ์นี้ คายส์ (C.F. Keyes) มองว่า อาจพิจารณาได้ 2 รูปแบบ คือ แบบที่ชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกัน พึ่งพาอาศัยกัน และแบบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย

1. การพึ่งพากันของกลุ่มชาติพันธุ์

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไม่จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์จากแง่มุมชนกลุ่มน้อย / ชนกลุ่มใหญ่เสมอไป

ซาลส์ เอฟ คายส์ (1982) เสนอว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่พึ่งพากันในอดีต เนื่องจากความเจริญเกิดขึ้นในที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่ ในการศึกษาชาวเขาในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีลักษณะเป็นคู่ เช่น คนลัวะ/คนเมือง คนจีน/คนฉาน คนกะเหรี่ยง/

²¹ C.F.(ed), Ethnic change Seattle:University of washington Press.1982 อ้างถึงในธีรยุทธ ลาตีฟี. (2542). หน้า 47-48.

คนพม่า เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการพึ่งพากันระหว่างชาวเขาซึ่งเจริญน้อยกว่า กับคนพื้นราบซึ่งเจริญมากกว่า และสามารถผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่ชาวเขาไม่สามารถผลิตได้

เฟรดเดอริก บาร์ท (1982) เสนอว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากในบริเวณเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะแบ่งอาณาเขตกัน ในการศึกษาชาวเขาและคนพื้นราบ บริเวณลุ่มน้ำสินธุในประเทศปากีสถาน พบว่า ชาวเขาเผ่ากูจาร์ คนเผ่าโคหินถาน จะอาศัยอยู่บนเขาในระดับความสูง 5000 - 15000 ฟุต และคนพื้นที่ราบ เผ่าปาทาน จะเป็นผู้ที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้ามากที่สุด มีกองทัพ และมีความเจริญทางวัฒนธรรมสูง มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ซับซ้อนและเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในลุ่มน้ำนั้นทั้งหมด พวกเขาจะยอมให้กูจาร์อยู่บนยอดเขา ครอบครองพื้นที่กลุ่มกูจาร์จะไม่รบกวนต่อเสถียรภาพของพวกเขาทั้ง 2 กลุ่มนี้อยู่ร่วมกันอย่างไม่มีปัญหา

จากตัวอย่างสามารถพิจารณาได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พ้อเข้ากันได้ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาเป็นระยะเวลานาน การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความขัดแย้งกันและจำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกัน มีตัวอย่างเช่น ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือศาสนาต่างกัน ความขัดแย้งจากความเชื่อของศาสนามากกว่าความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างทางกลุ่มชาติพันธุ์ ปัญหาระหว่างคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ในไอส์แลนด์ ปัญหาระหว่างยิวและมุสลิมในเลบานอน เป็นต้น

2. กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์แบบชนกลุ่มน้อยชนกลุ่มใหญ่

ในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้ชิดและเข้ากันไม่ได้ นั้น พบว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมสองวัฒนธรรมเข้ากันไม่ได้ วัตถุประสงค์ทางการเมืองไม่ตรงกันและต่างกลุ่มต่างก็ไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้ากันไม่ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและจำเป็นต้องพิจารณาโดยใช้แนวคิดความขัดแย้งในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมองจากความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่

ประเทศต่างๆ ทุกประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ภายในประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศคือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยในประเทศที่กลุ่มของตนไม่ได้มีอำนาจในการปกครองประเทศคือ ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยเราชนกลุ่มใหญ่คือ คนไทย และชนกลุ่มน้อยคือ คนจีน คนญวน คนลาว คนเขมร ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ คนมาเลย์ (คนมุสลิมในภาคใต้) คนอินเดีย รวมทั้งฝรั่งจากประเทศต่างๆ ด้วย

โดยกลุ่มที่มีชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันและช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะที่เดียวกันสามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกัน เฉกเช่น

กับการศึกษารุ่นนี้ที่กลุ่มตัวอย่างคือ ชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามและมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเดียวกัน จึงทำให้มีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกของทัศนคติและพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบกับความเชื่อความศรัทธาของกลุ่มร่วมกัน

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน

2.6 สื่อมวลชน

สื่อมวลชนที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้ได้แก่ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุ ซึ่งสื่อมวลชนเหล่านี้มีคุณสมบัติร่วมกัน คือ สามารถส่งสารไปยังผู้รับสารได้รวดเร็ว ครอบคลุมอย่างรวดเร็ว เข้าถึงมวลชนจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกันและเข้าถึงผู้รับสารได้หลายกลุ่มและผลของสื่อมวลชนสามารถอธิบายตามทฤษฎีบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (The cultural Norms Theory)²² ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาจากสื่อมวลชน สามารถเป็นแรงกระทบกันแบบแผนที่บุคคลปฏิบัติกันอยู่ โดยสามารถทำให้บุคคลเชื่อว่าสิ่งที่เขาปฏิบัติอยู่นั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นการย้ำหรือเสริมความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วให้หนักแน่นมากยิ่งขึ้น
2. สื่อมวลชนสามารถสร้างความเชื่อใหม่ๆ ให้กับบุคคลที่มีประสบการณ์เพียงผิวเผินในเรื่องนั้น
3. สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐาน และอาจเปลี่ยนความประพฤติกองบุคคล โดยสื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่แนะนำแนวทางสำหรับการกระทำที่สังคมยอมรับและให้การสนับสนุน โดยผ่านผู้แสดงที่เขาชื่นชอบตามรายการต่างๆ
4. สื่อมวลชนสามารถสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้กับบุคคลได้ ถ้าบรรทัดฐานนั้นไม่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคม แต่สื่อมวลชนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำคัญที่เป็นผลจากบรรทัดฐานของสถาบันที่มีมาช้านานได้ ในทางตรงกันข้าม สื่อมวลชนกลับเป็นแรงเสริมสถานภาพเดิมมากกว่าที่จะสร้างบรรทัดฐานใหม่

สื่อหนังสือพิมพ์²³

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลต่อสังคมมากที่สุด แม้ว่าจะไม่ใช่สื่อที่เก่าแก่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือ แต่หนังสือพิมพ์ก็เป็นรูปแบบแรกของการสื่อสารที่ไปยังมวลชน

²² พิชณี เจริญรยา และคณะ. (2538). แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. หน้า 165-166.

²³ ยุกา สุภากุล. (2540). การสื่อสารมวลชน. หน้า 115.

ผู้รับสาร (Mass audiences) โดยส่วนใหญ่แล้ว บทบาทของหนังสือพิมพ์มักอยู่ในฐานะฝ่ายค้าน รัฐบาล เนื่องจากทำหน้าที่แทนปากเสียงของประชาชน หนังสือพิมพ์จึงกลายเป็นกิจกรรมหนึ่งของ ระบบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยที่ค้ำจุน และผลักดันตัวเองให้มีอิสระทั้งในการนำเสนอ ข่าว ข้อเท็จจริง สารสนเทศ และความคิดเห็น ภายใต้ภาระที่ต้องสนองความต้องการของสังคม ต้อง มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาความคิด จิตใจของผู้อ่านพร้อมกันไป

คุณสมบัติของสื่อสิ่งพิมพ์

1. การส่งไปยังผู้รับสารคราวละมาก ๆ

การส่งสารไปยังผู้รับสารใช้ตัวอักษร ภาพและ สี ทำให้ผู้รับสารมีความสามารถในการอ่านเป็นสำคัญ ในการผลิตเพื่อให้ผู้รับสารอ่านง่าย ดึงดูดความสนใจ จึงต้องมีการออกแบบ ตัวอักษร ขนาดอักษร การเว้นช่องไฟ ระยะห่างตัวอักษร การใช้ข้อความที่ง่ายต่อความเข้าใจ การใช้ สีสันประกอบ และคุณภาพกระดาษ เพื่อดึงดูดความสนใจอ่าน ดังนั้นผู้ที่มีความรู้น้อยที่สุดที่สามารถอ่านหนังสือออก ก็รับสารได้

2. การหมุนเวียนข่าวสาร

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ไม่มีราคาสูงมากนัก คนทั่วไปหาซื้ออ่านได้และเป็นเจ้าของได้ จึงสามารถหยิบฉวยมาอ่านได้ในทุกสถานที่ทุกโอกาสและเวลาที่ต้องการ พร้อมทั้งสามารถอ่านซ้ำได้

3. ผลสะท้อนกลับของสาร

สื่อสิ่งพิมพ์เปิดโอกาสให้ผู้รับสารหรือผู้อ่านได้ส่งผลสะท้อนกลับในรูปแบบของจดหมาย วิจารณ์จดหมายถึงบรรณาธิการบทความ

4. รายได้สื่อสิ่งพิมพ์

หนังสือพิมพ์และนิตยสาร มีรายได้หลักจากโฆษณา นอกจากนั้นมียาได้จากการขายปลีกและการเป็นสมาชิก

5. ความยืดหยุ่นในการส่งสาร

สื่อสิ่งพิมพ์มีข้อจำกัดในพื้นที่แต่สามารถมีความยืดหยุ่นในการส่งเนื้อหาข่าวสารได้มากกว่าสื่ออื่น ด้วยการเพิ่มหน้าพิเศษหรือใบแทรกเมื่อต้องการ

6. การให้น้ำหนักความสำคัญของสาร

สื่อหนังสือพิมพ์สามารถเพิ่มเนื้อหาข่าวสาร และเสนอรายละเอียดได้เจาะลึกดี

ในการศึกษาทัศนะของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สื่อหนังสือพิมพ์ที่ใช้ในการศึกษารุ่นนี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์คมชัดลึก หนังสือพิมพ์มติชน หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ โดยสื่อหนังสือพิมพ์ที่กล่าวมานั้นเป็นหนังสือพิมพ์ที่ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่นิยมอ่านข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สื่อวิทยุ²⁴

การจัดส่งวิทยุกระจายเสียงปัจจุบันมีระบบ เอฟ.เอ็ม และ เอ.เอ็ม ด้วยกำลังส่งขนาดต่างกัน โดยมีหลายฝ่ายเป็นเจ้าของจึงทำให้ได้คุณภาพเสียงที่ต่างกัน ประสิทธิภาพการแพร่ครอบคลุมพื้นที่ต่างกัน สถานีวิทยุกระจายเสียงมีการแข่งขันกันด้านอุปกรณ์เทคนิคเพื่อเอาชนะคู่แข่ง ส่วนการแข่งขันด้านคุณภาพของรายการและประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับยังมีอยู่น้อยมาก

การจัดตั้งวิทยุกระจายเสียงนั้น การที่จะให้คุ้มค่าการลงทุนก็ย่อมหวังผลให้เข้าถึงผู้ฟังจำนวนมาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบการส่งวิทยุกระจายเสียง วัตถุประสงค์ของสถานี ตลาด และรูปแบบของรายการ เช่น สถานีวิทยุเพื่อการค้า มุ่งเพื่อผู้บริโภค (ผู้ฟังจำนวนมาก) ที่มีโอกาสและมีกำลังซื้อสินค้าได้ สถานีวิทยุก็จะมีรายได้จากค่าโฆษณา เป็นต้น

วิทยุกระจายเสียงมีคุณสมบัติแตกต่างจากวิทยุโทรทัศน์ งานวิทยุกระจายเสียงต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาก เนื่องจากวิทยุกระจายเสียงมีมิติของเสียงเพียงอย่างเดียว เสียงทำให้ผู้ฟังสร้างภาพจากจินตนาการขึ้นในใจ วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อของจิตใจชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ประสาทความรู้สึก ที่ช่วยทำให้สมองได้สร้างสรรค์ภาพ การเขียนบทวิทยุจึงช่วยพัฒนาและขยายภาพในสมองคนฟัง

คุณสมบัติของวิทยุกระจายเสียง

1. กระจายเสียงโดยไม่ต้องใช้สาย

การกระจายเสียงโดยไม่ต้องใช้สาย โดยกระจายเสียงผ่านคลื่นอากาศ ทำให้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่แตกต่างจากสื่ออื่น ๆ ทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก

2. สามารถเข้าถึงผู้ฟังหลากหลายกลุ่ม

ความสามารถเข้าถึงผู้ฟังหลากหลายกลุ่มนี้ เนื่องจากคุณลักษณะประการแรกของวิทยุกระจายเสียง คือ ผู้ฟังไม่ต้องเตรียมตัวใด ในการรับสาร เพียงความสามารถในการฟัง ไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือออก ไม่ต้องซื้อตั๋วไปฟัง ไม่ต้องแต่งตัวออกนอกบ้าน

3. ความต่อเนื่อง

คุณลักษณะกระจายเสียงที่สำคัญ คือ หากไม่ปิดเครื่องรับวิทยุ ผู้ฟังสามารถฟังได้ตลอดเวลาต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มกระจายเสียงจนกระทั่งปิดรายการ

²⁴ยูพา สุภากุล. (2540). การสื่อสารมวลชน. หน้า 146..

4. ความจริง

คุณสมบัติกระจายเสียงที่สำคัญ คือ ความสามารถในการกระจายเสียงเหตุการณ์จริงต่างๆ เสนอแก่ผู้ฟังทันที เช่น ผู้ฟังสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยสามารถรับฟังบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นในสนามกีฬาเอเชียนเกมส์ได้ทันที เป็นต้น

5. ผลกระทบทางสังคม

การเข้าถึงประชาชนตลอดเวลาทั้งทางด้ายกายภาพ และด้านจิตใจ จึงสามารถก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมในวงกว้าง ขึ้นอยู่กับผู้รับผิดชอบดำเนินงานของสถานีวิทยุว่า จะจัดรายการให้ทำหน้าที่ในด้านใดมากน้อยเพียงไร ในจำนวน 4 หน้าหลัก ได้แก่

- ข่าว
- ความรู้
- บันเทิง
- การโฆษณาสินค้าและบริการ

ดังนั้น วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเดียวที่สามารถไปได้ไกล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ แต่ให้ผลในการจูงใจและเปลี่ยนทัศนคติได้ดีที่สุดเพราะวิทยุกระจายเสียง สามารถจะทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามไปขณะที่ฟัง เกิดแนวคิดที่ผู้ฟังจินตนาการขึ้นเองโดยอิสระ การใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อผลทางจิตวิทยานับว่าได้ผลดีกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ

ในการศึกษาทัศนะของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งนี้ สื่อวิทยุที่กล่าวถึงคือ สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องจากใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถานีวิทยุให้เลือกเปิดรับข่าวสารค่อนข้างน้อย โดยส่วนใหญ่มีภาครัฐเป็นเจ้าของหรือให้เอกชนเช่าเวลาเพื่อออกอากาศ ทำให้ภาครัฐผูกขาดการบริการด้านข่าวสาร ความรู้ แก่ประชาชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องที่มีความสำคัญระดับชาติ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศิลปวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ทัศนคติ จิตสำนึกที่ดี ความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของคนในชาติเพื่อธำรงไว้ซึ่งสถาบัน

ช ำ ดี ศ ำ ส น ำ พ ร ะ
มหากษัตริย์

สื่อโทรทัศน์²⁵

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลายนั้น โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนอันทรงพลังยิ่งเพราะเหตุว่าโทรทัศน์ได้เข้าสู่จิตใจของมนุษย์โดยทางอายตนะ 3 กล่าวคือ เข้าทางตา โดยเราได้มองภาพที่เคลื่อนไหว ได้มองภาพที่แท้จริง เข้าทางหู ซึ่งเราได้ยินเสียงจากเหตุการณ์นั้น ในการบันทึกเสียงออกมา เมื่อได้ฟังคำบรรยายภาพแล้วในที่สุดก็จะเกิดมโนภาพขึ้นทำให้เข้าไปในสิ่งต่างๆ ที่ออกมาทางโทรทัศน์

โทรทัศน์เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งความรู้และความบันเทิงประเภทต่างๆ ที่เสนอถึงบ้าน แล้วยังเป็นสื่อเผยแพร่ข่าวสาร โฆษณาสินค้าต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่ง

โทรทัศน์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพคืออย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะได้รับฟังเสียงแล้ว ยังสามารถมองเห็นภาพจริงได้อีก การใช้โทรทัศน์จึงนับวันแต่จะเพิ่มขึ้น

คุณสมบัติของสื่อโทรทัศน์

1. สามารถส่งสาร ไปยังผู้รับสารจำนวนมาก

วิทยุโทรทัศน์มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ใช้เสียงพูด ดนตรี ภาพ สี และการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นการรวมเอาคุณสมบัติของวิทยุกระจายเสียง (ใช้เสียง) หนังสือพิมพ์ (ใช้ภาพ) และภาพยนตร์ (การเคลื่อนไหว) และเพิ่มเติมเสียงสั้นให้น่าสนใจ สถานีโทรทัศน์สามารถส่งกระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างขวาง ดังนั้น จึงมีผู้รับสารจำนวนมากกระจายอยู่ในรัศมีการส่งวิทยุโทรทัศน์นั้น

2. การหมุนเวียนข่าวสาร

วิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติเด่น มีความรวดเร็วในการส่งสาร-รับสาร ได้ทันที มีความต้องการของฝ่ายตรงข้าม เช่น การถ่ายทอดสดรายการต่าง ๆ ผู้รับสารมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เดียวกันและเวลาเดียวกัน

3. ผลสะท้อนกลับของสาร

วิทยุโทรทัศน์ได้รับผลสะท้อนกลับจากผู้รับสารหรือประชาชนในลักษณะที่เป็นคำพูด วิจารณ์ทางโทรทัศน์ จากบทวิจารณ์คำติชมจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออื่นๆ จากผู้อุปถัมภ์รายการ นอกจากนั้นยังได้รับผลสะท้อนกลับที่ไม่เป็นคำพูดเป็นจำนวนมากจากจำนวนเพิ่มหรือลดลงของโฆษณา

4. การให้น้ำหนักความสำคัญของสาร

²⁵ ยุพา สุภากุล. (2540). การสื่อสารมวลชน. หน้า 146.

วิทยุโทรทัศน์สามารถเน้นการทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าวและให้ความบันเทิงแก่ผู้รับสาร แต่ก็มีแนวโน้มที่สามารถเสนอเนื้อหาในการตีความ อธิบายรายละเอียดได้มากขึ้น

5. รายได้

วิทยุโทรทัศน์มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากโฆษณา และเป็นสื่อหลักในการโฆษณาที่บริษัทโฆษณาใช้กันมาก เพราะชาวบ้านซื้อความบันเทิงได้ในราคาที่ถูกลง

ในการศึกษาครั้งนี้สื่อโทรทัศน์ได้รับความนิยมนอกจากชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในการเปิดรับข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9, 11 และไอทีวี

ทฤษฎีนายประตูข่าวสาร (GateKeeper)

นักวิชาการได้ให้นิยามความหมายของ “นายประตูข่าวสาร” ดังนี้

ชเรมม²⁶ (Schramm) กล่าวว่า GateKeeper เป็นผู้ที่มามีสิทธิในการเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารที่จะส่งไปยังประชาชนเป็นเสมือนนายทวารของการรับข่าวสารของประชาชน

ไวท์²⁷ (White, D.M) กล่าวว่า นายประตูข่าวสาร คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ในการคัดกรองเลือกสรรข่าวสารเพื่อนำเสนอไปยังประชาชน ผู้ที่คัดกรองจึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุมข่าวสารต่างๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกและเรียบเรียงข่าวสารตลอดจนกำหนดเวลา และจัดลำดับของข่าวสารนั้นๆ

Kert Kewin²⁸ กล่าวว่า นายประตูข่าวสาร คือ บุคคลหรือกลุ่มคนซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจว่าข่าวสารหนึ่ง ๆ ควรปล่อยผ่านหรือระงับเอาไว้ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานของนายประตูข่าวสารจะเท่ากับทำให้เกิดความเข้าใจ ในปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการตัดสินใจของนายประตูข่าวสารด้วย โดย Kert Kewin ตั้งข้อสังเกตว่าข่าวสารมักไหลผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งนายประตูข่าวสารจะเป็นผู้ที่วินิจฉัยว่าจะยอมให้ข่าวสารใดบ้างที่ผ่านไป

นอกจากนี้ในสังคมปัจจุบันการแสดงบทบาทหน้าที่ และความสำคัญของสื่อมวลชนมีมากขึ้นโดยเฉพาะหน้าที่ในการตรวจสอบ และการเฝ้าสังเกตความเป็นไปของสภาพแวดล้อม ดังนั้นความสำคัญของนายประตูข่าวสารก็ย่อมมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเช่นกัน เพราะเป็นผู้ที่ควบคุมการไหลของข่าวสาร ทั้งช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ สำหรับช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ นายประตูข่าวสารคือ ศูนย์รวมของข่าวลือและบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการ

²⁶ Schramm. อ้างถึงใน พัทณี เขจรธรรยาและคณะ. (2538). แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. หน้า 153 –155.

²⁷ White, D.M. แหล่งเดิม.

²⁸ Kert Kewin. แหล่งเดิม.

สร้างเครือข่ายการสื่อสารในสังคม ในช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการ นายประจักษ์ ขาวสาร ก็คือ บรรณานักข่าว บรรณาธิการ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งทำหน้าที่ในการตรวจสอบ คัดเลือก เรียบเรียงข่าวสาร เพื่อสนองให้ประชาชนรับรู้ ทั้งบรรณาธิการ หรือนักข่าว จึงอยู่ในฐานะที่จะควบคุม ข่าวสารต่างๆ ที่จะผ่านมายังประชาชน โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกเรียบเรียงข่าว ตลอดจน การตกแต่ง การจัดหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการกำหนดข่าวสารและลำดับความสำคัญของข่าวสารด้วย

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมของ “นายประจักษ์ ขาวสาร” ส่วนมากเน้นที่การคัดเลือกตัดตอนข่าวสาร ผลการวิจัยที่สำคัญหลายงาน พบว่า บรรณาธิการหรือนักข่าวทั่วไปเลือกเสนอข่าวสารโดยไม่คำนึงถึงประชาชนผู้รับสารเท่าไรนัก แม้ว่าจะตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือ โทรทัศน์ จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบรรณาธิการและนักข่าวว่าข่าวสารนั้นเหมาะสมเพียงใด และจะเป็นที่สนใจของประชาชนหรือไม่ ซึ่งแท้จริงแล้วข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริงนั้น อาจไม่มีโอกาสปรากฏหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์เลยก็ได้ จึงมักมีการกล่าวว่า “ข่าว” คือ สิ่งที่บรรณาธิการหรือนักข่าวสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่ทางสื่อสารมวลชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่การนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ผ่านการคัดเลือก กลั่นกรอง ตกแต่ง ให้เป็นไปตามความต้องการของสื่อมวลชนก่อนนำเสนอสู่ประชาชน

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda – Setting)

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน เน้นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ แก่ประชาชน Maxwell McCombs and Donald L. Shaw²⁹ กล่าวว่า สื่อมวลชนมักนำเสนอประเด็นปัญหาบางอย่างละเลยปัญหาอื่น ๆ ซึ่งส่งผลต่อมติมหาชน ทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่สื่อมวลชนกล่าวถึง รวมทั้งระดับความสำคัญตามที่สื่อมวลชนได้ให้แก่ประเด็นต่างๆ เหล่านั้นด้วย ซึ่ง เบอร์นาร์ด โคเฮน ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนอาจเบี่ยงเบนความสนใจของผู้รับสารได้ โดยการบอกกับผู้อ่านว่าอะไรควรเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญ ดังแบบจำลองของ เดนิส แม็คควอล และ สเวน วินดาห์ล (Mcquail, D and Windahl, S, 1981) ซึ่งได้สรุปแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร ดังนี้

²⁹ Maxwell McCombs and Donald L. Shaw. อ้างถึงใน พัชนี เขจรธยาและคณะ. (2538). แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. หน้า 168 –170.

ประเด็นปัญหา	การให้ความสนใจของสื่อมวลชนที่แตกต่าง	การรับรู้ของสาธารณชนที่ตามมา ต่อประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านั้น	
X1			1
X2			2
X3			3
X4			4
X5			5
X6			6

แบบจำลองแสดงการจัดระเบียบวาระข่าวสาร

แบบจำลอง X ทางซ้ายมือ คือ ประเด็นปัญหาหรือหัวข้อต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่สื่อมวลชนหยิบยกมานำเสนอให้แก่สาธารณชนทราบ การเน้นการนำเสนอเรื่องเหล่านี้โดยสื่อมวลชนมากน้อยต่างกัน (แสดงโดยรูปแท่งแนวนอน) ผลที่ตามมาคือ ทำให้สาธารณชนรับรู้ในประเด็นหรือหัวข้อต่างๆ เหล่านั้นไม่เหมือนกันมากน้อยด้วย (ขนาดของ X ทางขวามือแสดงระดับความสำคัญที่พิจารณาโดยสาธารณชน) ตามรูปแบบจำลองจะเห็นว่า X1 X4 และ X6 ได้รับความสนใจในการเสนอจากสื่อมวลชนมาก ก็ได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญมาก ส่วนประเด็นอื่นๆ (X2 X3 และ X5) ก็มีความสำคัญรองลงมาในสายตาประชาชน สื่อมวลชนตามแนวคิดการจัดระเบียบวาระข่าวสาร ทำหน้าที่เป็นผู้เสนอวาระปัญหาหรือหัวข้อต่างๆ ในสังคมลักษณะข่าวและบทความความคิดเห็นให้ประชาชนได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องที่จะนำมาคิดพิจารณาหรือสนทนา

ถกเถียงกัน ลักษณะของผลการสื่อสารมวลชนตามแนวคิดนี้ แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนโดยตรงกับ ผู้รับสารแต่เป็นผลระยะยาว นอกจากนี้ยังเป็นผลในด้านความรู้ ความเข้าใจหรือความคิดเห็น รวมถึงพฤติกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นข่าวสาร มีสมมติฐานชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างสื่อมวลชนเลือกประเด็น หรือหัวข้อในการรายงานข่าวสารเกี่ยวกับการรับรู้ และการตระหนักถึงสาระสำคัญของประเด็นหรือปัญหานั้นมากขึ้นตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม แนวคิดในเรื่องการจัดวาระนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดวาระของสื่อมวลชน แต่ฝ่ายเดียว แต่ขึ้นอยู่กับผู้รับสารด้วย โดยเฉพาะภูมิหลังของผู้รับสาร ความรู้ความสนใจต่อข่าวก่อนหน้านั้น หากผู้รับสารมีความสนใจข่าวประเภทรุ่นก่อนแล้ว การจัดวาระของสื่อมวลชน ก็จะได้ผลยิ่งขึ้น และผู้รับสารอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในภายหลัง

ดังนั้นอิทธิพลของการจัดวาระของสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับ 1) ความสำคัญของเหตุการณ์ หรือคุณค่าข่าว 2) จำนวนผู้รับสารซึ่งได้ติดตามข่าวสารจากการจัดวาระสารหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น ประสิทธิภาพ ของการจัดวาระสาร 3) อายุของข่าวในการจัดวาระสารนับแต่เกิดข่าวนั้น หรือ อาจกล่าวได้ว่าเป็นประสิทธิภาพของการจัดวาระสาร

2.7 สื่อมวลชนกับการสร้างความเป็นจริงในสังคม

จากแนวคิดเดิมที่เคยเป็นที่ยอมรับกันว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่สะท้อนสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในสังคมให้คนในสังคมได้รับรู้ร่วมกัน หากสภาพสังคมเป็นอย่างไร หน้าที่ของสื่อที่ดีเป็นกระจกเงา เพื่อสะท้อนภาพนั้นๆ ออกมาอย่างเที่ยงตรงไม่บิดเบือน ทั้งนี้ ด้วยปรัชญาและหน้าที่ของสื่อมวลชนเอง ในฐานะสื่อกลางระหว่างสมาชิกในสังคม (ผู้รับสาร) กับโลกแห่งความเป็นจริง โดยทำหน้าที่ในการผลิตและแพร่กระจาย “สาร”

ทั้งนี้ “สาร” ตามความหมายของสื่อมวลชน ก็คือเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ในโลกแห่งความเป็นจริง และสื่อมวลชนได้นำเสนอในรูปแบบต่างๆ ตามลักษณะของสื่อมวลชนแต่ละประเภท

ขวัญเรือน กิติวัฒน์ (2530 : 48) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ได้กล่าวว่า “สาร” ทางสื่อมวลชน หมายถึง ชุดแห่งสัญลักษณ์ที่มีความหมายอ้างอิงถึงโลกของประสบการณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ตัวแทนของสรรพสิ่งหรือสถานการณ์ความจริงของโลกกายภาพและโลกทางสังคมที่แวดล้อมตัวเรา ดังนั้นสารของสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการสร้างความเชื่อเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมให้เกิดขึ้นกับคนเรา

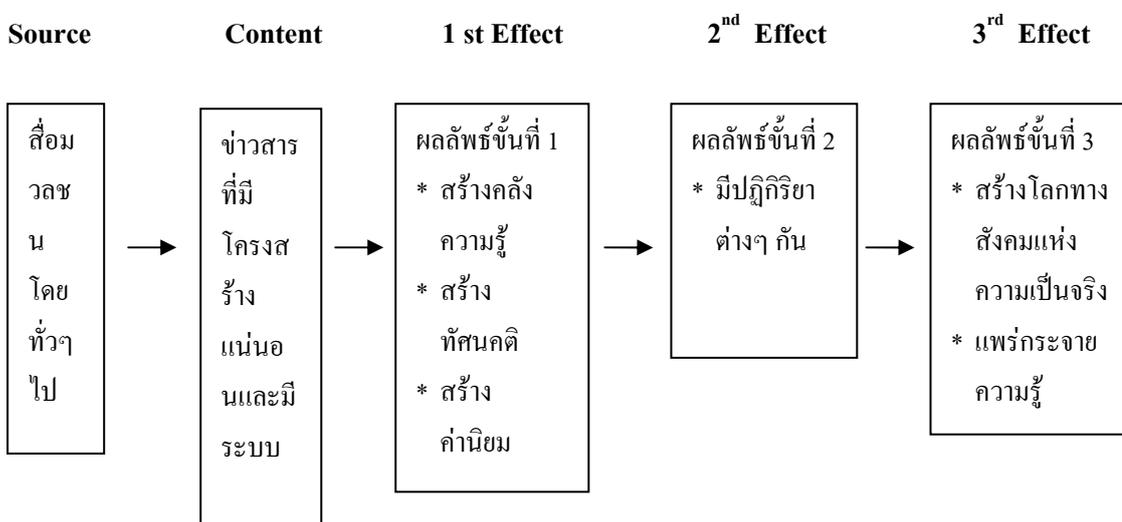
โดยสื่อมวลชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้าง การขยาย และต่อยอดความหมายที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดให้สรรพสิ่งและสถานการณ์รอบตัว ทั้งนี้ด้วยโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้น สรรพสิ่งและสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม บางครั้งอยู่นอกเหนือขอบเขตแห่งการรับรู้และการสัมผัสโดยตรงของคนเรา

ดังที่กาญจนา แก้วเทพ(2534 : 117) ได้กล่าวว่า คนเราไม่ได้รับรู้โลกแห่งความเป็นจริงด้วยตนเองและโดยตรงเสมอไป แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับรู้โดยผ่านตัวกลางอื่น ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่นี้ ตัวกลางที่สำคัญก็คือสื่อมวลชนนั่นเอง

กล่าวคือ สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เชื่อมระหว่างผู้อ่านกับโลกความเป็นจริง โดยอาศัยกระบวนการทางสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ ที่จะทำหน้าที่นำเรื่องราวในโลกแห่งความเป็นจริง ในที่ต่างๆ ที่คนเรามีรับรู้หรือมีส่วนร่วมโดยตรงไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การต่างประเทศ เป็นต้น กล่าวได้ว่า สื่อมวลชนเป็นประสบการณ์ทางอ้อมของเรา ที่ทำให้คนเราได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ สื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนหน้าต่างที่เปิดไปสู่โลกกว้าง ทำให้คนเราได้รับรู้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในสังคมภายในที่เราเป็นสมาชิกอยู่ และสังคมภายนอกที่เราไม่ได้เป็นสมาชิกสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และสร้างความเชื่อเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมให้เกิดขึ้นกับเรา ทั้งนี้เพราะเรื่องราวต่างๆ ความเป็นจริงของสังคมที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องผ่านการตีความ และคัดเลือกรายการสื่อมวลชน

การอธิบายแบบทฤษฎีสื่อมวลชน

1. หากนำแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมมาอธิบายด้านสื่อสารมวลชน อาจอธิบายได้ว่า การสร้างความหมายนั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างหนึ่ง



ภาพที่แสดงข้างบนนี้ แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างหลายๆ ชั้น ทั้งผลกระทบระยะสั้น (ขั้นแรก) ระยะกลาง (ขั้นที่ 2) และระยะยาว (ขั้นที่ 3) เช่น หลังจากรับข่าวสารไปแล้ว ผลกระทบระยะแรกก็คือ การเก็บข้อมูลเข้าสู่คลังความรู้ สร้างทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ หลังจากนั้นก็เป็นขั้นตอนที่มีปฏิริยาตอบสนอง และเมื่อเวลาค่อยๆ ผ่านไป ข้อมูลข่าวสารที่สะสมกันมากๆ เข้าก็ถูกจัดระบบ และห่อหุ้มผู้รับสารกลายเป็น โลกแห่งความเป็นจริงที่ถูกสร้างขึ้นตอนตามเนื้อหาทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. จากแผ่นภาพข้างต้นนี้ จึงอาจสรุปเอกลักษณ์สำคัญของคำอธิบายเรื่องผลกระทบของสื่อมวลชนจากมุมมองของนักพัฒนาธรรมศึกษาได้ว่า ความคิดเห็นของนักทฤษฎีเหล่านี้ ไม่ได้หมกมุ่นอยู่กับคำถามที่ว่าสื่อมวลชนจะมีพลังอำนาจมากน้อยเพียงใด หากทว่ากลับสนใจที่จะตอบว่า ทุกครั้งที่สื่อมวลชนเผยแพร่ผลงานของตน ก็จะสร้างผลกระทบได้ในหลายๆ ระลอก (อาจจะกระทบฝั่งอย่างแรงหรือแผ่วเบาที่แล้วแต่) คือ มีผลในหลายระยะทั้งสั้นกลางและระยะยาว และส่วนที่นักพัฒนาธรรมศึกษาให้ความสนใจมากที่สุดคือ ผลระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมและตกตะกอนทีละน้อยจนกระทั่งแข็งตัวกลายเป็นผลึกทางวัฒนธรรมของผู้คน

ดังนั้น เมื่อเวลาที่ผู้รับสารดูโทรทัศน์แต่ละชั่วโมง แต่ละวัน พวกเขาจึงไม่เพียงจะได้รับสารสนเทศ เท่านั้น แต่ทว่าพวกเขายังค่อยๆ เก็บสะสมภาพต่อของชีวิตแบบต่างๆ และได้รับแบบจำลองของพฤติกรรมแบบต่างๆ ก่อนที่จะได้มีโอกาสไปสัมผัสกับประสบการณ์นั้นอย่างจริงๆ

จากแนวคิดดังกล่าว ก่อให้เกิดการศึกษาวิจัยด้านสื่อมวลชนทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อตรวจหาว่า มีภาพของโลก ภาพของชีวิต และแบบอย่างพฤติกรรมอะไรบ้างบรรจุอยู่ภายใน รวมทั้งการศึกษาฝ่ายผู้รับสารว่าได้บทเรียนอะไรบ้างจากสื่อมวลชน มีงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า เด็กๆ ได้บทเรียนเกี่ยวกับชีวิต จากการเปิดรับสื่อมวลชน (ในสังคมไทยมีงานศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้จริยธรรมมากเป็นพิเศษ) และเด็กๆ ได้นำมาเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของตนเองอย่างไร

ส่วนผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา ก็พบอยู่เสมอว่า สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพชีวิตและภาพของโลกที่สามารถหล่อหลอมความคาดหวัง (เด็กๆ จากชนบทคาดหวังจะเข้ามาหางานทำที่สุขสบายกว่า และได้เงินใช้เป็นประจำว่าการทำงานทำไร่) และเป็นแรงบันดาลใจ (เมื่อสมรักษ์ คำสิงห์ ชกมวยชนะได้เหรียญทองโอลิมปิก ปรกาศแห่งความหวังของเด็กหนุ่มอีสานที่รุ่งโรจน์

ขึ้นมาทันที) การหล่อหลอมดังกล่าวครอบคลุมเกือบจะทุกมิติของชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เพศ ทัศนะทางการเมือง (ในรายการสนทนาทางโทรทัศน์ช่วยวัยเด็ก พิธีกรได้ให้เด็กแสดงความคิดเห็นว่าอยากจะเป็นนายกรัฐมนตรีเมืองไทยหรือไม่ ผลปรากฏว่า เด็กทุกคนพากันตอบปฏิเสธกันเป็นแถว) และอื่นๆ ที่เป็นวัฒนธรรมของสังคม

3. จากแนวคิดที่เชื่อว่า ในสังคมยุคปัจจุบันนี้ สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่สำคัญที่จัดวางรูปความเป็นจริงของสังคมรอบๆ ตัวเรา ทำให้มีการศึกษาว่า เนื้อหาของสื่อมวลชนจะมีลักษณะเห็นด้วยกับระเบียบสังคมที่มีอยู่ หรือ มีลักษณะ ชวนให้ต่อต้านสังคม ผลจากการวิเคราะห์ทุกครั้งจะพบอยู่เสมอว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว สื่อจะนำเสนอเนื้อหาที่เห็นด้วยมากกว่าต่อต้านสังคม เพื่อสร้างความเป็นจริงว่า ถึงจะมีข้อบกพร่องหรือปัญหาอะไร แต่สังคมนี้ก็ยังพอรับได้ นี่คือการอธิบายที่ว่าเพราะเหตุใดสังคมของเราจึงดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง

4. ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อมวลชน เช่น การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ มักจะพบว่า เนื้อหาที่ถูกสร้างคลั่งแห่งความรู้ของคนในสังคมนั้นมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันเริ่มตั้งแต่เรื่องที่จะนำเสนอ มักจะเป็นเรื่องเดียวกัน ใช้แหล่งข่าวเดียวกัน เนื้อหาข่าวที่รายงานก็คล้ายๆ กัน รวมทั้งวิธีการให้ข้อสรุปก็ยังคล้ายคลึงกันอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดแบบแผนที่เป็นไปได้ในแนวทางเดียวกันหมด ที่เรียกว่า มือกติเชิงโครงสร้าง เมื่อวิเคราะห์ลงไปหาถึงปัจจัยที่ทำให้การสร้างคลั่งแห่งความรู้มือกติเชิงโครงสร้างดังกล่าวจะพบว่ามีปัจจัยหลายประการ เช่น

* แนวโน้มขององค์กรเอง (Organization Tendency) วิธีการจัดตั้งองค์กร โครงสร้างองค์กร ระบบการแบ่งงานกันทำขององค์กรสื่อที่มีแบบแผนหลักที่คล้ายๆ กัน ดังนั้นกระบวนการทำงานและผลงานที่ออกมาจึงคล้ายกัน

* การฝึกฝนทางวิชาชีพ (Occupational Practice) เนื่องจากนักสื่อสารมวลชน มักจะได้รับการฝึกฝนทักษะมาจากสถาบันเดียวกันหรือสถาบันประเภทเดียวกัน และเมื่อมาปฏิบัติงานจริงก็ได้รับการฝึกฝนให้ปฏิบัติงานด้วยระบบที่คล้ายๆ กัน เช่น สำหรับนักการเมืองจะมีวิธีการ สัมภาษณ์อย่างไร เป็นต้น เมื่อไปในงานสัมมนาควรจะถ่ายภาพใคร จะมีวิธีการเขียนข่าวอย่างไร เป็นต้น ผลจากการผ่านการฝึกฝนทางวิชาชีพที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่แตกต่างกันในองค์ประกอบใหญ่ๆ

* การยึดถือค่านิยม กรอบความคิด และรูปแบบเดียวกัน เนื่องจากในการปฏิบัติงานสื่อสารมวลชน ซึ่งถือว่าเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะลงตัวอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงได้มีการสลับบรรดาค่านิยม กรอบความคิด และรูปแบบที่แน่นอนเอาไว้ เช่น การทำข่าวจำเป็นต้องมีเกณฑ์ที่

แน่นอนเรื่อง คุณค่าของข่าว เรื่องความเป็นกลาง รูปแบบรายการเกมโชว์ต้องมีพิธีกร มีการแข่งขัน มีของรางวัล เป็นต้น

* จี๊ดจำกัดด้านเทคโนโลยี (Technological Limitations) ระบบขีดความสามารถของเครื่องมือและข้อจำกัดด้านเทคนิคก็ทำให้ทุกองค์กรที่ใช้เครื่องมือในระบบเดียวกัน ผลิตงานออกมาได้ในระบบเดียวใกล้เคียงกัน

จากแนวคิดเรื่องสื่อมวลชนกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคมดังที่กล่าวมานี้ สามารถนำมาอธิบายได้ว่า เนื้อหาข่าวและภาพข่าวเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะมุมมองที่มีต่อชาวไทยมุสลิมที่ปรากฏในสื่อมวลชน ไม่ได้ถูกต้องกับความเป็นจริงเสมอไป อาจไม่เป็นความจริงเลย หรือเป็นความจริงเพียงบางส่วนเท่านั้น กล่าวคือ สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนบทบาทจากการรวบรวมข่าวมาเป็นผู้สร้างข่าว แม้ว่าการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกจะเป็นเรื่องที่เป็นไปโดยธรรมชาติ แต่ทว่าวิธีการเลือกเฉพาะเหตุการณ์บางเหตุการณ์ วิธีการบอกเล่า การนำเสนอ นั้นมิใช่เรื่องที่เป็นไปเองตามธรรมชาติ รวมทั้งยังมีปัจจัยต่างๆ มาเกี่ยวข้องในกระบวนการนำเสนอของสื่อมวลชนในฐานะ “นายประตูข่าวสาร” (Gate Keeper) ผู้ทำหน้าที่เลือกสรร เหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ มาเสนอต่อผู้รับนั่นเอง

2.8 ชาวมุสลิมกับการสะท้อนโดยสื่อมวลชน

นักวิชาการ สื่อมวลชน ตลอดจนชาวมุสลิมนั้น มักคิดอยู่เสมอว่า ออกดีต่อชาวมุสลิมยังคงมีอยู่จำนวนมากในการรายงานข่าว และสื่อสารทางการค้าในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของภาพยนตร์ นิตยสาร นวนิยาย หรือ หนังสือพิมพ์ ที่มักถูกแสดงภาพออกไปเหมือนกับเป็นคนคลั่งศาสนาและมีอยู่บ่อยๆ ที่เป็นผู้ก่อการร้ายเลขที่เดียว และการแสดงภาพออกไปอย่างผิดๆ อย่างจริงจังนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์อยู่ไม่น้อย

จรัญ มะลูลีม (2541 : 14) นักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนผู้ที่คลุกคลีอยู่กับงานด้านข่าวสารโลกของมุสลิม ได้เคยแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเสนอภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับชาวมุสลิมของสื่อมวลชนตะวันตกไว้ว่า ภายหลังจากการปฏิวัติอิหร่านสำเร็จลงในปี 1979 สื่อมวลชนได้แสดงการปฏิวัติอิสลามของอิหร่านเสมือนว่าได้รับการสนับสนุนค้ำจุนโดยผู้ก่อการร้าย ซึ่งการต่อต้านซาร์อย่างกล้าหาญของพวกเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นการกระทำที่บ้าคลั่ง หรือเป็นการฆ่าตัวตายการสละชีพเพื่อชาติอันเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ทำให้การปฏิวัติประสบความสำเร็จนั้น สื่อมวลชนตะวันตกกลับเห็นว่า “การฆ่าตัวตาย” นอกจากนั้นสื่อมวลชนในโลกตะวันตกนั้นมักใช้ว่า “มุสลิมผู้ก่อการร้าย” เพิ่มขึ้นบ่อยๆ และแปรเปลี่ยนความหมายของคำว่า “ญิฮาด” (สงครามอันศักดิ์

สิทธิ์) และชะฮาดัต (การสละชีพเพื่อหนทางแห่งพระเจ้า) เพื่อจะพิสูจน์ให้เห็นว่าชาวมุสลิมคือผู้ก่อการร้าย ซึ่งสำหรับสื่อมวลชนตะวันตกแล้ว ผู้ก่อการร้ายเหล่านั้นคือผู้วิกลจริตและกระหายเลือดผู้ที่ย่าเกรงกฎหมายของผู้ใด

โมฮัมหมัด กามาฮัสซัน (อ้างถึงใน วิลลาซีนี พิพิธกุล, 2532 :87) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนตะวันตกมักสร้างภาพและบุคลิกลักษณะที่ไม่ถูกต้องในด้านลบของชาวมุสลิมอยู่เสมอ ๆ เช่น สนใจแต่เรื่องความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมกับชาวฮินดูในอินเดีย ชาวเตอร์กกับกรีกในไซปรัส เป็นต้น โดยที่การเสนอกรณีขัดแย้งดังกล่าวนี้ สื่อมวลชนมักจะย่ำให้เห็นว่าโดยปกติแล้วชาวมุสลิมเป็นผู้ที่นิยมความรุนแรง ก้าวร้าว กำริบ ชอบแยกพวกแยกเหล่า และเป็นนักต่อสู้ที่ไม่ได้แสวงหาอิสรภาพ

นอกจากนั้นภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมทางสื่อมวลชนทั่วไปก็ไม่สู้ดีนัก กล่าวคือ ตลอดเวลาที่ผ่านมาโลกของมุสลิมกลายเป็นเวทีที่สื่อประเภทต่างๆ โดยเฉพาะสื่อตะวันตกนำเอา มา สีสันแต่งแต้มเสียจนบิดเบี้ยวและดูน่ากลัว ทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศมุสลิมเสียหาย ชาวมุสลิมถูกวาดภาพให้เป็นผู้ก่อการร้ายที่มีศรัทธาภาพ อิสลามถูกกล่าวหาว่าแผ่ขยายโดยดาบ ในตะวันตก หนังสือประวัติศาสตร์ที่ใช้สอนในโรงเรียนแสดงภาพของอิสลามด้วยรูปชาวอาหรับที่น่ากลัว มี เกรยาวและดาบอันเป็นสมมุติฐานว่าอิสลามเผยแพร่โดยใช้ดาบ หรือ เป็นผู้ก่อการร้ายที่น่ากลัว

2.9 ทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกับคำว่า เจตคติ เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำว่า Attitude ในภาษาอังกฤษ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่า ทัศนคติ ว่า หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งตรงกับคำว่า Attitude ในภาษาอังกฤษ

นพมาศ ชีรเวทิน (2539 : 89) ให้คำนิยามว่า ทัศนคติ คือ สิ่งที่มีอยู่ในใจ ซึ่งเป็นตัวกำหนดอะไรเป็นสิ่งที่คาดหวัง และอะไรเป็นสิ่งที่ต้องการหรือหมายเอาไว้ในใจ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (อ้างถึงใน อารีภักดิ์ เงินบำรุง, 2541:15) ได้กล่าวถึงทัศนคติว่า จะเกิดขึ้นเมื่อรับรู้หรือประเมินผู้คน เหตุการณ์ในสังคม เราอาจเกิดความรู้สึกควบคู่ไปกับการรับรู้ นั่นและมีผลต่อความคิดและปฏิกิริยาในใจ

กูด (อ้างถึงใน ศักดิ์ สุนทรเสณี, 2531:1) ได้ให้ความหมายของ ทักษะคติ ว่าหมายถึง ความรู้สึกของเราที่มีต่อสิ่งต่างๆรอบตัว ในด้านความรู้สึกว่า ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งต่างๆ

อัลฟอร์ด (1961:165) กล่าวว่า ทักษะคติ หมายถึง สภาพความพร้อมทางด้านจิตซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

จากความหมายของทักษะคิตดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า หมายถึง ความรู้ ความรู้สึก หรือ ความเชื่อของบุคคล ตลอดจนพฤติกรรมการแสดงออกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแสดงออกได้ทั้งในทางบวกหรือทางลบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ

องค์ประกอบของทักษะคติ

อัลฟอร์ด (1961:166) กล่าวว่า ทักษะคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความคิด เป็นความรู้ ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น รู้ว่า การศึกษาเล่าเรียน ทำให้มีความรู้และเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพในภายภาคหน้า
2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก เป็นองค์ประกอบที่ต่อเนื่องจากองค์ประกอบที่ 1 คือ เมื่อมีความรู้สึกต่อสิ่งนั้น เช่น การเห็นประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาเล่าเรียนแสดงว่า มีความรู้สึกทางบวกต่อการเรียน ก็จะเกิดความรู้สึกพอใจและสนใจที่จะเรียน
3. องค์ประกอบด้านการกระทำ เมื่อเกิด 2 องค์ประกอบแรก คือ รับรู้และเข้าใจว่า การศึกษาเล่าเรียนเป็นสิ่งที่มีความหมาย เกิดความรู้สึกพอใจ สนใจที่จะเรียนแล้วทำให้เกิดความพร้อมทางการกระทำ เช่น มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจฟังเวลาครูสอน และหมั่นศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 3 ก็มีความสำคัญ องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ เป็นพื้นฐานของทักษะคติที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคล การแสดงออกของบุคคลหรืออาจกล่าวได้ว่า ทักษะคติเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางพฤติกรรม

การเกิดทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไข 4 ประการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูนและการรวมกันของการตอบสนองแนวความคิดต่างๆ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับมาจากเดิมมีทั้งดีและไม่ดี รุนแรงหรือไม่รุนแรง จึง
ส ี ก ฝ ฝ ฝ
ต่อทัศนคติต่อสิ่งใหม่ที่คล้ายคลึงกัน
2. การสร้างความรู้สึกรู้สึก เกิดจากประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งประกอบส่วนตัวขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคลที่ต่างมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นเรื่อยๆ แล้ว ยังทำให้มีรูปแบบเป็นของตัวเองด้วย ดังนั้นทัศนคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล แล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคนนั้นๆ
3. การเลียนแบบ การถ่ายทอดทัศนคติของคนบางคนได้มาจากการเรียนแบบบุคคลที่ตนเองให้ความสำคัญ และรับเอาทัศนคตินั้นมาเป็นของตน เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง และบุคคลอื่นๆ เช่น คารา เป็นต้น
4. เกิดจากการเรียนรู้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมในสังคมหรืออิทธิพลของกลุ่มสังคม กล่าวคือ คนย่อมมีทัศนคติคล้ายกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น ทัศนคติต่อศาสนา สถาบันต่างๆ

บทบาทของทัศนคติ

บุคคลสามารถแสดงทัศนคติออกได้ 3 ประเภทด้วยกัน³⁰ คือ

1. ประเภทแรก ได้แก่ ทัศนคติทางเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกมีความรู้สึกรู้สึก หรืออารมณ์จากสภาพจิตใจโต้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่นหรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งรวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบันและการดำเนินกิจการขององค์กรและอื่นๆ
2. ประเภทที่สอง ได้แก่ ทัศนคติทางลบหรือไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสีย ไม่ได้ได้รับความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัยรวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงานองค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กรและอื่นๆ

³⁰จาระโน แกลดโกศล. (2529). ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล. หน้า 950.

3. ประเภทที่สาม ซึ่งเป็นประเภทสุดท้าย คือ ทักษะที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือต่อบุคคล หน่วยงาน สถาบัน องค์กรและอื่นๆ โดยสิ้นเชิง

สำหรับบทบาทของทัศนคตินี้ แดเนียล แคทซ์ (Daniel Katz) ได้กล่าวถึงไว้ 4 ประการคือ

1. การปรับเพื่อใช้งาน (Adjustment–Uefense) อย่างเช่นในกรณีที่เราชอบสิ่งที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเรา

2. การปกป้องความรู้สึกต่างๆ (Ego–Defense) ตัวอย่างเช่น เมื่อเราสร้างทัศนคติขึ้นเพื่อปกป้องความไม่มั่นคงทางความรู้สึกของเราหรือเพื่อปกป้องเราเมื่อมีสิ่งข่มขวัญเกิดขึ้น

3. การแสดงออกซึ่งค่านิยม (Value Expression) อย่างเช่น การสร้างทัศนคติขึ้นเพื่อแสดงออกซึ่งความเชื่อ หรือค่านิยมต่าง ๆ

4. หน้าที่เกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) อย่างเช่น เมื่อใช้ทัศนคติเป็นเครื่องช่วยในการเข้าใจสิ่งแวดล้อม โดยการรวบรวมและปะติดปะต่อข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและการเกิดทัศนคติที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมถึงการเรียนรู้จากวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมของบุคคลนั้นแล้วแสดงออกมาในรูปแบบของความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมเช่นเดียวกันกับการแสดงทัศนคติของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อาศัยปัจจัยดังกล่าวเช่นกันในการแสดงทัศนคติที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่ศึกษาการนำเสนอข่าวข่าวเกี่ยวกับชาวมุสลิม เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติและมุมมองในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน เช่น การคัดสรร การจัดลำดับความสำคัญ รูปแบบการนำเสนอ เป็นต้น ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีชาวมุสลิมเกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ธีรยุทธ ลาติฟี (2542) ศึกษาเรื่อง การสะท้อนภาพของเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับชาวมุสลิมในหนังสือพิมพ์ไทย โดยศึกษาหนังสือพิมพ์ไทย 4 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน และไทยโพสต์ พบว่า สื่อมวลชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับชาวมุสลิมไม่มากนัก และมีความโน้มเอียงในเนื้อหาที่เป็นไปในทิศทางลบมากกว่าเนื้อหาในทิศทางบวก โดยอ้างแหล่งข้อมูลจากสำนักข่าวในโลกตะวันตก มากกว่าแหล่งข่าวข้อมูลที่เป็นชาวมุสลิม

DRU